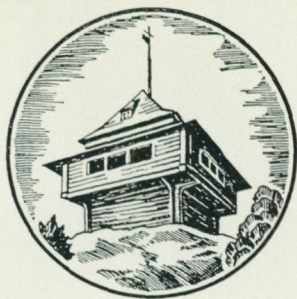

FATABUREN 1969

fataburen

Nordiska museets och Skansens årsbok 1969

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1969

Redaktion: Gösta Berg · Sam Owen Jansson · Skans Torsten Nilsson ·
Christian Axel-Nilsson
Redigerad av Ernst-Folke Lindberg
Layout: Torsten Stääf
Tryck: Tryckeribolaget Ivar Hægström AB 1969

Pärmens färgbild: Frieriet. Oljemålning av Knut Ekwall. Nordiska museet.

Pigbröllop hos Årstafrun

Slår man upp ordet *pigbröllop* i Svenska akademins ordbok finner man där denna förklaring: »(om ä. förh.) bröllop som husbondefolket höll för sin tjänsteflicka» men bara två belägg: biskop Rhyzelius 1752 och Smålands Allehanda 1883.

Vänder man sig till Märta Helena Reenstiernas Årstadagbok om vad hon själv kallar »realiteter och bagateller i min lilla sphère» under åren 1793–1839, får man en mängd konkreta exempel på såväl pig- som drängbröllop. Det gäller den tryckta utgåvan (Sthlm 1946–53) men i långt högre grad originalmanuskriptet, som förvaras i Nordiska museets arkiv och ligger till grund för denna framställning.

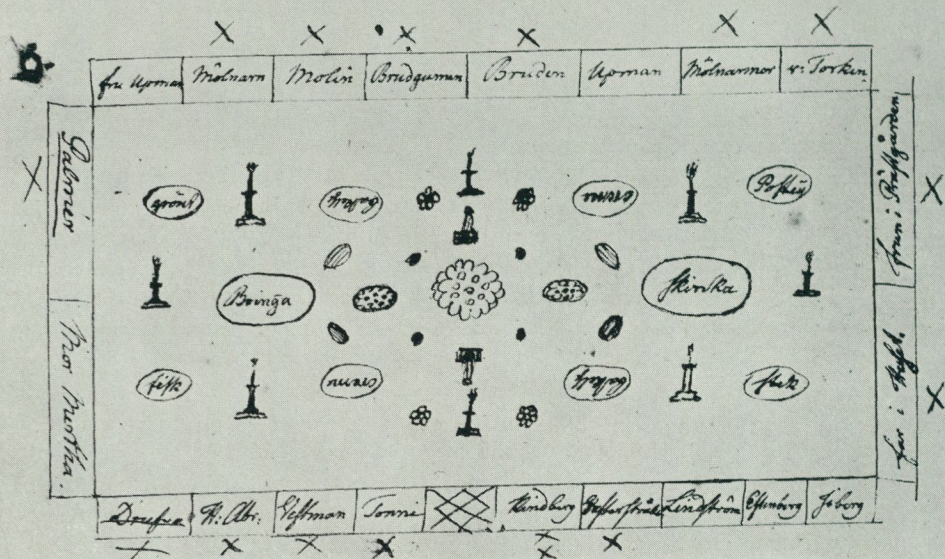
Författarinnan var husfru på Årsta gård i Brännkyrka socken, gift med ryttmästare Christian Henrik von Schnell. Gården omfattade två säterier, ett frälsehemman, sju torp, sex lägenheter, tre boställen, smedja och bränneri. Lantbruket sköttes fram till 1799 av ryttmästaren själv men arrenderades sedan ut. Tjänstefolket bestod av husmamsell, kusk, trädgårdsmästare, rättare, brännmästare, mjölnare, smed, drängar och pigor. Husförhörlängderna från Årsta rote omfattar omkring 140 namn, ståndspersoner och barn inräknade. I dagboken passerar sammanlagt drygt 300 namngivna personer som kan räknas till gårdsfolket.

Det var för detta gårdsfolk Årstafrun ordnade bröllop, ibland som värdinna för ett sällskap där brudparet visserligen var hedersgäster men där de övriga inbjudna var herrskapets egna vänner bland ämbetsmän i Stockholm och grannar på traktens herrgårdar. Ibland var hon själv ärad gäst på någon av de underlydande gårdarna, ibland bidrog hon endast med porslin, ljusstakar och traktering. Oftast klädde hon bruden. Alltid skrev hon några mer eller mindre beska kommentarer om brudfolket.

Några exempel ur dagboken. Lördag 2 januari 1796: »Hela dagen hade jag syssla med brudgranlåten och bröllopsanstalter hvartill alla behöfliga saker skulle tagas härifrån». På söndagen for hon till Valla grindstuga, brudgummens bostad, där hon klädde bruden. Måltiden bestod av sex rätter, två slags vin och punsch. På måndagen ordnade hon det som användes vid bröllopet, medan jungfrun, trädgårdsmästaren och kusen med sitt hushåll var i bröllopsgården på hemkomstöl. Ännu på tisdagen ägnade hon sig åt de saker som utlånats till Valla.

Annandag pingst samma år viges en dräng och en piga i förmaket av komminister Molin. Brudparet »gingo upp till Mjölkmor att med supande och dansande tillbringa natten». I maj

September 1805. Projekt till vår Guds bords Kristiana Vilina Ekblads
Bröllop, men som dock blif annorledes — och 2. Brudepar

1. Årstafruns egen ritning till bröllopsbord 1805. På baksidan har hon antecknat: »10 rätter, 4 deserassietter, 4 saladierer, 8 ljusstakar, 1 frugtkorg, 4 saltkar, 2 sockeraskar, 2 carafiner.» Placeringen blev i verkligheten annorlunda och gästerna delvis andra, eftersom det blev två brudpar som vigdes.

1797 blir hon bjuden till Petter Magnus Ljunggren, nybyggare enligt vigselboken, efteråt får hon veta att man måste skynda »på det att bröllopet kunde slutas förän barnsölskallaset inföll». Gäster den gången var en inspektor, en häradsdomare, två präster och brudparets föräldrar och syskon. »Maten var bra efter deras sätt», man sköt salut, bruden var »såsom ovig till växten klädd i hvit kjortell och tröja samt grönrosig bindmössa och blått skärp». Silver och bordsdekorationer var lånade från Årsta.

29 december 1799 viges trädgårdsmästaren Boderus med jungfru Anna Stina kl. 6 om aftonen av komminister Molin. Gästerna är herrar Vesterstråle, guldsmed resp. kammarskrivare, herrskapet Schoerbing på Årsta holmar, löjtnant Silfverskiöld, två kom-

ministrar och ytterligare några personer ur författarinnans egen umgängeskrets. »Kl. 1/2 till 9 anrättades bordet med 12 fat, äpplen, mandell, russin, 2 slags vin och pounch, sedan sjöngs några supverser och tycktes alla vara rätt nöijda». I april 1801 lyses det för »det gemena packet Åkersten (kusk) och dess frilla Lisa Holm». Söndag den 3 maj viges brudparet i prästgården. Årstafrun deltar inte i festen, och då hon kommer hem kl. 11 på kvällen efter ett besök på Dramatiska Spectaclet är balen i brölloppshuset i full gång, och »Hollinders ljufva nyckelharpa framskrålade sina nätta toner så att ljudet deraf döfvade vagnshjulens och hästfötternas buller».

Lördag 14 september 1805: »Mor Öhman slagtade ett får och 2 grisar samt hjälpte mig att baka 2 slags bröd.

Jag kan ej uppräknat alla mina göromål hörande till bröllopsanstalterna». På söndagen vigdes två brudpar. Den ena bruden var herrskapet von Schnells guddotter, som gifte sig med en karduansmakargesäll. Den andra bruden hade varit kökspiga på Årsta och gifte sig nu med mjölnarens son. »Begge brudgummarne voro svartklädde med hvita västar, och begge brudarne med svarta sidenklädningar, hvita mössor, charlar, vantar, solfjedrar, guldkedjor, örhängen, armband, ringar och brokiga bröst bouquetter». Gästerna är Årstafruns egna vänner, tre präster och några av brudparets anhöriga. »Om aftonen spisades 10 rätter och desere. Rummen voro väl upplyste i kronor och stakar. Många åskådare infunno sig hela eftermiddagen. Klockan var öfver 3 om natten då vi lade oss.» På måndagen kom karlar ur bröllopslaget och tackade och bjöds då på kaffe och brännvin. Ännu på tisdagen skurades stakar och knivar, gjordes avkok på kaffesump och stoppades fårkorv.

Den 5 november 1809 var författarinnan sysselsatt med att »putsa Stora Salen, att torka fönster, krukor, mattor och brudpallar tillreds, tills pastor Bergfalk kl. 4 sammanvigde unga Anders Engström (snickaredräng) och pigan Maria Christina Crants». Bruden hade egen svart taftsklänning, men silver, glas, porslin m. m. lånades till rättarens bostad, där bröllopfesten ägde rum. Maten bestod av skinka, grytstek, risgrynskaka och bakelser, alltså betydligt enklare förplägnad än hos husbondfolket. Pastorn och sonen von Schnell »gingo åter upp i bröllopslaget, hvarest nu var bal, och bestod musiquen uti en härsken viol,

som nya mölnardrängen befilade». Måndag: »ännu regerade bröllopsset och åter idag spisades och fägnades mölnaren, drängar och hustrur hos rättaren. Alla saker som de länt af mig nedburos».

Söndag 28 oktober 1810 vigdes en skomakargesäll och en hönspiga i stora salen på Årsta. Gäster var pastorn med fru, skolmästaren, arrendatorn och gårdsfolk. Middagen bestod av sillsallad, saltgrön skinka med senap, savojkål med fläskkorv, dubbel lammstek med sallader, äppeltårter och riscreme samt vin, kaffe, the. »Jag betalte präst, fattiga och lazarete».

I mars 1813 är Årstafrun bjuden till arrendatorn på middag tillsammans med en finsk häradshövding och en löjtnant. »Då vi ätit kläddes kökspigan Maria Margareta Åman med hvit släpklänning, grön crantz, guldcollier och guldkam, samt brudgummen en ung torparens son från Huddinge i blå räck och stöflor inträdde och vigdes af Kyrkoherden Gleisman. Efteråt samlades åt brudparet och de fattiga penningar».

I september 1813 noteras att trädgårdsdrängen Ekström »var borta att taga ut lysningssedell för sig och Lena – han ett långsamt våp och hon en etterbefängd kona». Och ändå gör sig husmor mycket besvär med bröllopet som står den 26 september. »Min brud hade krantz och krona, plume med pailletter, perlor och mycket oägta brillanter, samt guldkedjor om hals och armar, guldbrodderad charle af gaze d'Italie hvit klänning m. m. och var ganska grann och nätt». Gäster var brudgummens fosterföräldrar, klockaren och tjänstefolk. Trakteringen bestod av kaffe, skorpor, bränn-

20 Personen.

3. Bröllopsdans på Claestorp i Södermanland 1837. Bruden är klädd som pigbrudarna på Arsta och dansar här första dansen med prästen, medan någon ståndsperson, kanske husmor själv, nådigt tittar på. Akvarell av Fritz von Dardel. Privat ägo.

ut . . . efter hon ej kan vara så klädd som frun vill med klädning utan vill hafva sin svarta kamlotströja och kjortell. Man har ringa tack utaf sådant pack.» Söndag 21 oktober står bröllopet, och bruden »var klädd i sin egen svarta taftsklädning med myrthen krona och krantsen alt omkring fullsatt med såkallade jouvelsnålar, dito örhängen med 3. pendenter och plumer både en lång hvit samt blå med pailletter. Rödt långt skärp med silfverblommor och ett stort spenne – hon såg bra ut, var glader, och alla sade att hon var mycket väl klädd . . . Först dracks thée och saffransbröd, sedan efter vigseln muscatvin och sockerbröd. Maten bestod af à la daube på höns, blomkål med hol-

lensk sill och oxtunga, hummer posteijer, fiskfarcepudding, kalfstek, glacéade sockerbakelser och hallongélée i cremekoppar – rödt vin och muscat samt äplen och päron – 24 vaxljus och många talgljus brunno . . . Vi voro 20 personer till bords neml. Brudeparet, brudens mor, brudgummens bror, pastor Rinkberg och fru, Capitainerne Moltzer och Plank – Major Lemke samt min brors 3 barn, Lieutenant Sifers, doctor Häggström och fru, herr Rubenson, dess fru – Mamsell Verner, Mamsell Leufstedt och jag.» På måndagen kommer brudfolket och trakteras med kaffe, brännvin och smörgås. Rummen sopas, knivar skuras, och dagen ägnas att ställa i ordning »brudgranlåten». Följande

söndag får Anna-Stina, klädd som ungmoder, åka i kalesch till Brännkyrka, en sista husmoderlig omtanke, innan hon flyttar ur tjänsten för att följa sin man till Stockholm.

I februari 1828 lämnas en mörk skildring av hur det kan gå för en piga som husmor tagit sin hand ifrån. Bruden är Brita Stina »som tjente hos mig i 4 år, men för sitt hafvande tilstånd måste flytta hösten 1825». Brudgummen är brännmästare Westerberg. Pigorna på Årsta vill se bruden och går till bröllopgården Vretenborg men har »endast fått se 4 karlar sitta vid ett bord att dricka caffèé, samt på bordet ett par bouteiller – i rummet 6 ljus och en människa i cattouns klädning som gått att putsa ljusen. Sjelfva värdinnan hade kommit från ladugården med en mjölkstäfva i därtill passande klädbonad. Bruden syntes icke... Ynkligt kallas!!» I mars 1834, då Årstafrun fyllt 80 år, låter hon sin mamsell klä en piga till brud, brudgummen är bränneridräng på gården. Brudparet får låna kalesch och hästar. Bruden kommer in i salen på Årsta för att visa sig färdigklädd och önskas då av husmor »af ett uprigtigt hjerta Guds Nåde». Senare på dagen: »mina pigor – herrar drängar och deras madamer drucko Cafée hos brudparet».

I september 1835 är hon gäst, när mjölñaränkan Molin på Valla frälsehemman gifter om sig med en viktualiehandlare. »Sälskapet var ganska stort af båda könen – alla elegant klädda fast rangen var liten... Man kunde ej på klädebonaden veta om alla fruntimren voro handverkare, krögare, trädgårdsmästare eller tromäns fruar.» Två skålar utbringas,

den ena för brudparet, den andra för ryttmästarinnan von Schnell, som hedrat dem med sin närvaro.

Tisdagen den 6 oktober 1835: »Men bland alla gemena eller tokiga händelser var ock i dag den, att Brita Stinas syster var här med den underliga begäran, att Brita Stina och Norström i morgon skulle få vigas, då de skola åkas till pastor Rinkberg – Mamsell skall följa, Boberg köra – Mina hästar motioneras, med alt mera; att Brita Stina må få ligga på Norströms arm, i hans famn. Ack! hvad lycka! Victoria!!» Onsdag: »Giftermålet gjorde här många små händelser – men nödvändiga att få Brita Stina liggande i Norströms famn. Hvarföre krans och krona och kron boquette och bröstboquette och bröstnålar, guldhalskedja, örhängen och mera skulle arrangeras och lockar och flätor och mamsell och Mästren och hans madam och alla skulle åka till Brännkyrka, där detta angelägna brudpar som hastigast skulle vigas. – Jag skänkte den ädla bruden 8 RDR och gaf brudgummen sin halfva månadslön 10. RD förut. Vid hemkomsten hade brudens syster i pigkammaren framsatt på ett med blomorn prydt bord caffèé, skorpor och sedan var brännvin, ost, smör, risgrönsvälning, morotkaka, vin, öhl med mera, tjocka ljus 2 långa och 2 halfva.»

I mars 1837 får vi åter en kärv kommentar om pigan Maja-Greta, som måste rusta sitt eget bröllop: »Hade hennes mage ej varit så stor och hon blifvit brud i höst hos mig, så torde hon då fått ett litet nätt bröllop uti stora Stenhus Salen.» Påskdag: »Vakert och ljufligt väder. Stora anstalter till den välrundade Majja

Gretas bröllops firande. Mycket att härifrån uppbäras uti den förra trädgårdsmästarens nu tomma rum – stolar, bord, säten, bänkar, fat, tallrikar, skålar, glas, pannor, koppar, skedar, glas, bålar, pounch sked – strösked och socker, presenter eller théebrickor – och hvem kan minnas allt – men til brudens prydnad var ock mina gamla nipper – såsom guldhalskjedja, örhängen och glittrande nålar etc etc.» Sedan beskrivs trakteringen, sällskapet, brudtärnorna och slutligen »bruden med mage, blommor och guld utstofferad».

Den 86-åriga Årstafruns sista bröllop i dagboken blir ett dubbelbröllop i oktober 1839, då hon ännu en gång tar fram guldhalskedja, örhängen, nålar m. m. Söndag: »Halleluja – Begge jungfruerna som Jungfrur med kronor, krantsar, guld och juveler ägta prydda och af kunniga brudekläderskor framträdde för herr Tit: Rinkberg i ett värdigt brudelag – att sammanvigas, efter ordentelig gratulation var fägnaden någorlunda caffèé, pounch, vin, litet mat – och efter allt detta en vacker Viol musique då samtelige valsade och jag såg huru man nu för tiden leker och snorrar.» På måndagen inviteras hon att dricka kaffe hos de nygifta i stora salen på Årsta.

Dagboken berättar också om många andra tjänstefolksbröllop, där Årstafrun är gäst, ibland i umgängeskretsen i Stockholm, ibland på granngårdarna. Hon ser i Brännkyrka en bagarmadam som klätt sin piga, hon gästar en handelsman som håller bröllop för sin kökspiga, en modehandlerska som gifter bort sin bodmamsell osv. Var kan man spåra förebilder till dessa bröllop?

Troels-Lund skriver i sin bok om trolovning att det var husmoderns plikt att sörja för sina underlydandes giftermål, och i boken om bröllopsförberedelser uppger han att uppfattningen av bröllopsdagen som parets *hedersdag* har sina rötter långt tillbaka i tiden. Han kallar det en oskriven lag att alla var skyldiga att hjälpa till med denna högtid, inte bara släkt och vänner utan även husbonde, överordnad, ja, hela samhället skulle se till att den dagen fick en festlig prägel.

I legostadgan för husbönder och tjänstehjon finns inget utsagt om denna skyldighet, endast att »för giftermåls skull må legohjon ej i förtid gå utur sin tjänst» (1739). I överflödsförordningarna, t. ex. 1664 års, påbjuds att om en husbonde eller matmor vill göra bröllop åt sin dräng eller piga så skall allt lämpas efter brudparets stånd och villkor: brudklädseln skall vara enkel, gästerna få och endast svenskt öl serveras.

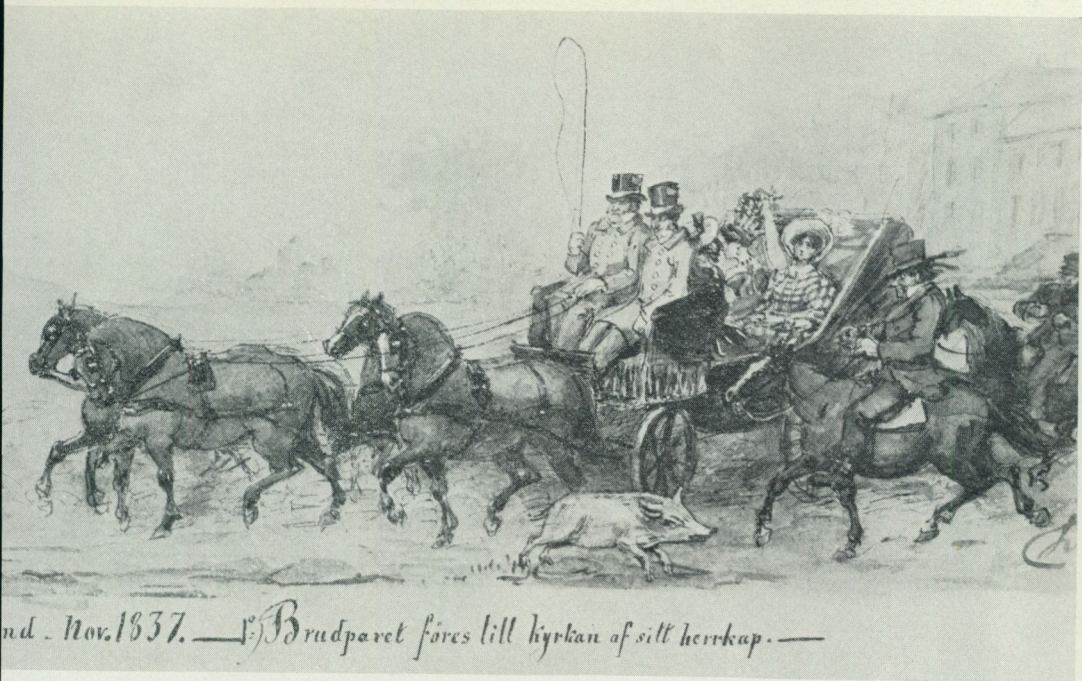
Det fanns förebilder: den förnämsa husbonden i landet var ju konungen, och han höll »hovbröllop» för sitt folk. G. J. Ehrensvärd har i sina »Dagboksanteckningar förda vid Gustaf III:s hov» skildrat ett sådant bröllop på Ulriksdals slott söndagen den 30 juni 1776. Det är, säger han, »en besynnerlig och ledsam ceremonie vid ett hovbröllop», och detta omdöme verifieras av den ingående skildringen. Bruden, en hovfröken Brita von Böhnen, figurerar som drottning för en dag. Alla hovfröknarna assisterar vid hennes toalett och smyckar henne med de juveler drottningen låtit bära till henne. »Henne serveras middag i dess kammare af öfverhetens egen be-

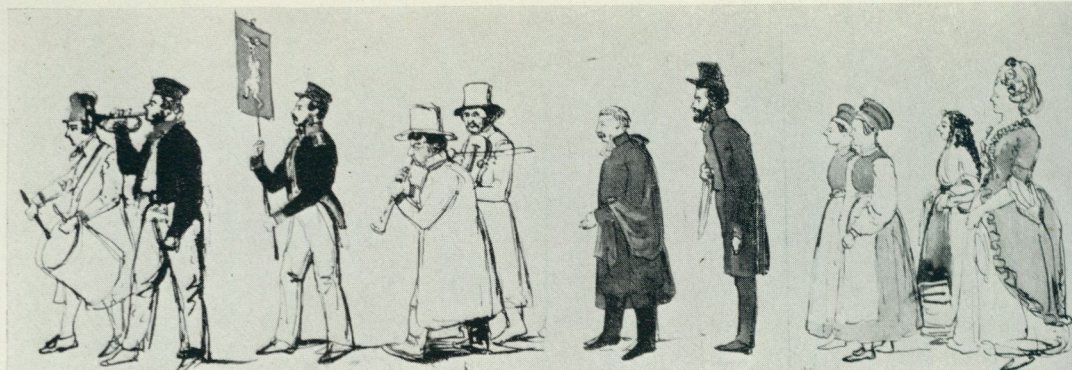
4. En herrgårds-
pigas bröllop hos
herrskapet Lewen-
haupt på Claestorp,
nov. 1837. Här rider
godsägaren i täten
vid brudgummens
sida och har alltså
intagit prästens
plats. Fröknarna
Lewenhaupt för
bruden med sig i
landän.

5. Dagen efter bröl-
lopet. »Bröllops-
skaran förklädd
och masquerad med-
följer det nya paret
på en promenad i
slåda.» Akvareller
av Fritz von
Dardel. Tillhör
Nordiska museet.

6. »Ett bondbröllop», ett av de många festliga upptåg som arrangerades på Sävstaholm med låtsasbrudar och utklädda gäster med anledning av någon födelsedag i familjen. Sådana parodier på allmogebröllop omtalas ofta i memoarlitteraturen. Även om Årstafrun ibland gjorde sig lustig över brudparets tafathet, så var denna form av upptåg henne helt främmande. Akvarellerad tuschteckning 1849 av J. W. Wallander. Privat ägo.

tjening, och konungens munsänk presenterar henne vin och caffekokaren caffè. Drottningen sätter kronan på henne.» Efter vigseln tackar brudparet de kungliga för deras närvaro vid bröllopet och placeras sedan främst vid måltidsbordet mellan konungen och änkedrottningen. Som en variant till detta: Marianne Ehrenström, hovfröken hos änkedrottning Sofia Magdalena, berättar att »vårt bröllop firades hos drottningen 10 mars 1803. Hennes Majestät satte myrtenkransen och kronan på mitt huvud, satte en vacker briljantring på mitt finger och förde mig själv till altaret». Så sent som 1908 ordnar drottning Victoria bröllop för sin statsfru Cecilia af Klercker, som i sina memoarer berättar, att de båda kontrahenterna fick bjuda 15 personer var till déjeunern, de övriga var majestäternas gäster.

I 1800-talets memoarlitteratur förekommer många gånger de s. k. pigbröllopen, t. ex. hos Marie-Louise Forsell, Henrik Lilljebjörn, i Lotten Dahlgrens böcker om Nordenfeldtarna på Björneborg. Det framgår att dessa vigslar inte har mycket gemensamt med allmogebröllop utan snara-

re är vanliga herrskapskalas, där brud och brudgum med några anhöriga ofta är ett vilsekommet inslag.

Från Fredrika Bremers Årsta får vi en något annorlunda bild. Där kom vid olika tillfällen under hösten 1825 fem bonddöttrar till herrskapet och bad att få bli klädda till brudar och vigas i matsalen. Där är det bara brudstassen (fru Bremers avlagda svarta sidenkläanning) och själva vigselakten, följd av vin och tårta, som lånar glans av husbondfolket, de övriga ceremonierna påminner mest om allmogebröllop med ridande brudfölje, bockande och krusande gäster m. m. och en avslutning som ofta pågick i åtta dagar hos brudens föräldrar.

En helt annan företeelse i utkanten av detta sammanhang är bröllop som ren underhållning för arrangörerna: dels låtsasbrudar med karnevalsupptåg för att fira en namnsdag eller födelsedag i familjen – fester, som ofta urartade till groteska supkalas, dels s. k. bondbröllop. När Fredrik I och Ulrika Eleonora besökte Medevi brunn 1722, ordnades på midsommaraftonen till deras höga plaisir ett sådant bondbröllop. En sockenskräddare och en bondpiga utstyrdes som

brudgum och brud med brudfrämmor och hovridare och fördes i procession, med de utklädda brunnsmusikanterna i spetsen, runt kungaparets bostad och sedan in på brunnsgården, där folket dansade runt majstången och ölet flödade. Skräddaren fick behålla den rock han draperats i, och pigan fick en penninggåva. Mera »äkta» var ett bondbrylllop, som Gustav III den 13 september 1776 (än en gång enligt Ehrensvärd) »lät göra åt några brudpar på Lofön. Vigseln skedde i capellet med all ceremonie. Brudparen förbehöllo sig dock att på bondeväis fira brylllopsnatten, fåfängt eftersökt i hof, där man dock söker alt at imitera». Årstafrun var på Drottningholm som åskådare av liknande bondbrylllop på Gustav IV Adolfs tid, men hon har själv ingenting av hovets överlägset roade inställning till det enkla folket. Hon skriver sakligt om bordsdekorationer och gör andra husmoderliga iakttagelser.

Hon ser ofta sina pigbrylllop som tillfällen till fest för sitt eget umgänge. Någon gång kombineras omtanken om pigan med hennes egen önskan att skryta med gårdens gästfrihet. Hon kan vara sträng: okyska brudar får

visserligen hjälp med klädsel och annat, men minsann inte någon fest hos husmor, och i sina kommentarer till bruds och brudgums moral före äktenskapet använder hon barska uttryck. Ändå gör hon sig mycket besvär med att ordna brylllopet till en minnesrik fest för sitt tjänstefolk. Hon tillhörde ett patriarkaliskt samhälle, och hennes liv var fyllt av liknande plikter mot gårdsfolket: vid barndop, begravningar osv. Brylllopet hålls oftast kring den i legostadgan föreskrivna flyttningssdagen vid månadsskiftet oktober–november. Kyrkböckerna har inga uppgifter om tjänstehjonens föräldrar, men av dagboken framgår att man på Årsta möter män och kvinnor ur det lantarbetarproletariat som vid 1800-talets början utgjorde 1/3 av Sveriges befolkning. Dessa människor, som varken ägde jord eller hade något av staten godkänt yrke, var förpliktade att vid 15 års ålder skaffa sig årstjänst för att inte som lösdrivare, »försvarslösa», dömas till kronans tjänst. För pigorna betydde äktenskapet något väsentligt. Som gifta kunde de inte kallas lösdrivare, men de måste ofta vara kvar i tjänst för att kunna klara sin försörjning. Upp-

lösningen av gammaldags allmogesed skedde ovanligt snabbt på Årsta på grund av gårdens närhet till den växande storstaden Stockholm.

Kanske kan man skönja en tidstypisk höjning av tjänstefolkets sociala ställning i dagboken, när man läser att de senare åren brudparet får hålla hemkomstöl i stora salen. En gång utrustar Årstafrun en piga till ungmor, och till en lysning 1835 får Brita Sti-

na ljusstakar och en kaffekvarn av sina systrar, käpp och krycka med silverglitter från mamsell och en annan piga, lysningspresenter av gårdens folk och en negligé av dejan! Det skulle ändå dröja många år, innan industrialism och modern sociallagstiftning kom att ändra på dessa tjänstehjorns samhällsmiljö, där pigbröllopen på Årsta tack vare husfrun blev en hedersdag för de deltagande.

SUMMARY

Marrying off servants at Årsta

Mrs Märta Helena von Schnell née Reenstierna lived on Årsta manor on the south-western outskirts of Stockholm, and there she wrote a diary for the years 1793–1839. She called her diary "realities and trivialities in my little sphere". Selected parts of this diary have been published (Stockholm 1945–1953), and the original is kept in the Nordic Museum. The 46 little booklets contain much of interest regarding the daily life on a Swedish manor and its surroundings. Among other things it gives many examples of weddings arranged for housemaids and other servants, a usual custom in upper class milieu where the mistress arranged the wedding, dressed and adorned the bride, and invited friends to honour the bridal couple with their presence. In this study are cited 15 notes on such weddings from 1796 to 1839. The mistress regarded the weddings as pleasant occasions for inviting friends, but also as memorable occasions for the servants, like christening parties, funerals etc., the arrangement of which all fell

among the duties of the mistress in the system of patriarchal society.

Mostly the weddings took place at the turn of October–November, the time when according to the statutes servants were hired or left their service. The maids at Årsta were recruited from a farm-hand proletariat, which at this time constituted about 1/3 of the Swedish population. Such girls were obliged to go into service at the age of 15 in order not to be punished as vagrants. A marriage was therefore essential to them, even though it tied them to the service at the manor for their provision.

Because of its nearness to Stockholm with its tendencies to slum-population, the old-time peasant customs here changed and disappeared very quickly. The servants' weddings at Årsta were regarded as very honourable occasions, thanks to the mistress' increasingly generous provisions, but it was to take a very long time until industrialism and modern social legislation changed the servants' social conditions.